

SEMINAR SVETA EVROPE »MEMORIAL DE SHOAH, PARIZ, 23. 4.-26. 4. 2012«

Na povabilo Sveta Evrope sem se med 23. 4. in 26. 4. 2012 udeležil mednarodnega seminarja na temo holokavsta, ki je bil v muzeju Memorial de Shoah v Parizu.

Na seminarju je bilo več kot 30 udeležencev iz različnih evropskih držav (Portugalska, Nemčija, Italija, Avstrija, Romunija, Estonija, Slovenija, Francija). Največ udeležencev (več kot 10) je bilo iz Francije, precej močno pa je bila zastopana tudi Portugalska (pet predstavnikov), iz preostalih držav pa smo bili po eden ali dva predstavnika. Seminar je potekal v francoskem jeziku.

PONEDELJEK, 23. APRIL 2012

Na začetku seminarja nas je naprej pozdravil direktor institucije (muzeja) Memorial de Shoah, Luc Levi, in nam povedal, da že več kot štiri leta organizirajo seminarje in predavanja na temo holokavsta. Povedal nam je o začetkih institucije (ustanovljena leta 1953) ter o ciljih in načrtih za naslednja leta. Dr. Carole Reich je kot predstavnica Sveta Evrope povedala, kako se v delo muzeja vključuje ta institucija, kako se podpirajo različni pedagoški seminarji in spodbujajo različni pristopi, ki se od države do države razlikujejo. V večini evropskih držav se 27. januar obeležuje kot dan spomina na holokavst. Različna gradiva na temo holokavsta lahko dobimo na spletni strani www.coe.int/holocaust.

V zadnjih dveh letih se tudi v Svetu Evrope daje vse več poudarka holokavstu, (načrtovanih je več seminarjev, in sicer v Strasbourgu junija, v Albaniji septembra in v Solunu oktobra 2012).

V začetnem delu seminarja smo se predstavniki različnih držav predstavili, povedali pa smo tudi, v kolikšni meri je holokavst vključen v šolske kurikule. Zanimivo je bilo spoznanje, da so bili med udeleženci poleg zgodovinarjev tudi glasbeniki, matematiki, sociologi idr.

V ponedeljkovem popoldanskem programu smo imeli najprej na vrsti predavanje z naslovom »Življenje Judov pred holokavstom«. Predavatelj dr. Philippe Boukara si je za izhodišče svojega predavanja izbral primerjavo o življenju Judov pred drugo svetovno vojno v Franciji in na Poljskem. Tako nam je poudaril, da je na Poljskem leta 1939 živel 3 milijone Judov, kar je predstavljalo kar 13 % vsega prebivalstva te države. Tudi v mestih je bil odstotek judovskega prebivalstva zelo visok (30 % prebivalcev Varšave in 25 % prebivalcev Krakova je bilo Judov). Judje so še v 19. stoletju govorili svoj jezik, ki pa se je, odvisno od države, mešal s primesmi iz drugih jezikov (nemški, francoski, italijanski itd.). Judje so bili v večini evropskih držav kot neke vrste izoliran otok in niso sodelovali pri upravljanju države. A po drugi strani, vse od začetka 20. stoletja lahko opazimo, da tudi judovski rabini nimajo več aktualne oblasti znotraj judovskih skupnosti.

Poljska je imela kot novonastala država po prvi svetovni vojni kar eno tretjino prebivalstva, ki po narodnosti niso bili Poljaki. Poleg Judov, ki so bili enakomerno razpršeni po vsej državi, so imeli še močno ukrajinsko manjšino, pa nemško, litovsko in belorusko. Judje so bili na Poljskem obravnavani kot tujci, niso smeli študirati na poljskih univerzah, za verifikacijo (nostrifikacijo) diplom z zahodnih univerz pa so jih čakali dolgotrajni postopki. Med poljskimi Judi so opazne razlike glede gmotnega položaja, poleg tega pa so se med seboj razlikovali tudi glede na politična stališča (ortodoksni Judje, pripadniki socialistične stranke BUND).

Za razliko od Poljske so bili Judje v Franciji pred prvo svetovno vojno številčno precej šibkejši (okoli 300.000 od 40 milijonov prebivalcev pomeni manj kot 1 %). Ti so bili zelo dobro vključeni v francosko družbo, pa tudi v politično življenje države, lahko so dosegli

visoke politične in družbene položaje. Lahko rečemo, da so Judje dali veliko Franciji, pa tudi Francija je dala Judom veliko. Za primer poskusa diskreditacije Judov lahko štejemo afero Dreyfuss, ki pa ni imela usodnejših posledic za Jude. Če se ozremo na nekatere druge srednje- in južnoevropske države (Madžarska, Romunija, Jugoslavija, Grčija, Bolgarija), lahko marsikje ugotovimo diskriminacijo na univerzah in izločanje iz družbenega življenja.

Po končanem predavanju smo si ogledali Muzej judaizma s številnimi eksponati, ki nakazujejo večstoletno navzočnost Judov v Franciji in v Evropi. Za konec dne smo se seznanili še z judovsko glasbo.



Pred vhodom v muzej se nahaja Zid imen, kjer je vklesanih 75 tisoč imen judovskih žrtev iz Vichyjske Francije. (Foto: osebni arhiv V. Kunaver.)

TOREK, 24. APRIL 2012

Prvo jutranje predavanje je imel Georges Bensoussan iz Memoriala de Shoah v Parizu. Predavanje se je dotikalo ideologije nacizma, Predavatelj se ne strinja povsem s tezo, da je ideologija nacizma povezana z versajskim mirom 1919 kot tudi ne z veliko gospodarsko krizo 1929. Svoje izhodišče je postavil v 19. stoletje, za katerega je značilen t. i. »vulgarni darvinizem« Ta v svoji izkrivljeni teoriji poudarja, da je na svetu prostor le za močne in sposobne, šibki in manj sposobni pa bodo propadli. Sicer pa je treba za izvor ideologije nacizma pogledati nekoliko bolj daleč v zgodovino. Že v času protestantizma (16. stoletje) imajo Nemci namen izničiti Jude (Judje so naša nesreča.). Za Nemce Judje niso bili nikoli pravi Nemci (državljeni), bolj ko bi jih izločevali, bolj bi se oni počutili Nemce. Ideja pa se je širila v 19. stoletju zlasti med nemško buržoazijo. Tu je šlo za idejo o eni kulturi, ki je superiorna nad drugimi kulturami v Evropi. Ob združevanju Nemčije (1871, Bismarck) sta se vse bolj krepila pruski konservativizem in militarizem, ki je v viziji prihodnosti videl pohod nemške rase proti Vzhodu pri pokorjevanju slovanskih narodov in širjenju življenjskega prostora. Svet se ob koncu 19. stoletja hitro spreminja. Sin je živel drugače kot oče ali kot stari oče. Med letoma 1815 in 1914 se je evropska populacija povečala za 80 %, kar je bolj zasluga boljše higiene in več hrane kot pa napredka v medicini. Evropa začetka 20. stoletja je mlada, v njej živi veliko mladih ljudi. Nemško razmišljanje pred prvo svetovno vojno je šlo celo v smer, da se nemška rasa ne sme mešati s katero od nečistih ras (slovanska), ker bo sicer tudi sam postala ranljiva in šibka.

Antisemitizem ima v nemškem prostoru dolgo tradicijo, saj so že v 14. stoletju navadni ljudje pri maši dobivali nenavadna protijudovska sporočila (npr.: sinagoge so satanovo delo). V drugi polovici 19. stoletja je imela Nemčija težave z novo identifikacijo. Prej ruralna, kmečka je postajala vse bolj urbana in industrializirana. In krivec za spremembe naj bi bili Judje. Nemčija se torej iz romantike 19. stoletja nenadoma zbudi v novo realnost. V teh pogojih se naglo krepi nemški nacionalizem, ki je ekskluziven, torej izključuje druge narode, vodja pa pooseblja ves narod, ki se že ozira proti vzhodu, kjer naj bi bil njegov bodoči »lebensraum«.

Ugotovimo lahko, da je na podlagi darvinizma nasilje legalizirano. Nič ni nenavadno, da je leta 1938 nacistična Nemčija sprejela vrsto rasističnih zakonov, začeli pa so pobijati tudi dolgotrajno bolne, hendikepirane in duševne bolnike. V tem kontekstu se pojavi tudi ideja o judaizmu kot bolezni, ki jo je treba iztrebiti.

O žrtvah nacizma nam je spregovoril Tal Bruttman. V tem predavanju smo se soočili z vprašanjem nasilja nad različnimi kategorijami prebivalstva, ki jih uvrščamo med žrtve nacizma (1933–1945). Prof. Bruttman je opozoril na širše razsežnosti te problematike; koncentracijska taborišča so vedno odraz nekega totalitarnega režima in v tem času niso značilna samo za nacistično Nemčijo (SZ!). Ena od kategorij prebivalstva, ki jo štejemo med žrtve nacizma, so bili tudi homoseksualci. Nacisti so imeli do njih odklonilno stališče zaradi nezmožnosti reprodukcije, ne pa iz moralnih vzgibov. Za nacistično Nemčijo je bila zveza med moškim in žensko namenjena reprodukciji in dvigu natalitete. Vse tiste moške, ki so zaradi ugovora vesti odklanjali služenje v nemški vojski, so po hitrem postopku odpeljali v koncentracijska taborišča na »prevzgojo«. Kristalna noč (9./10. 11. 1938) je pripeljala do prvega večjega nasilja nad Judi, poleg uničevanja njihovih sinagog in trgovin so jih veliko pobili, 30.000 pa zaprli v koncentracijska taborišča. Leta 1939, ko so Sovjeti pobijali poljske oficirje v Katinskem gozdu, so Nemci pobili okoli 25.000 Judov, intelektualcev, veliko pa so jih poslali v koncentracijska taborišča. Ta v tem času še niso bila namenjena uničevanju, pač pa predvsem zastraševanju. Sem so vozili tudi tatove, črnoborzijance in prostitutke, ki so jih prav tako šteli za tiste, ki ne sodijo v novo Nemčijo.

Zanimiv je tudi nacistični odnos do pripadnikov drugih ras: Slovane, Azijate in črnce so šteli za pripadnike nižje rase. V kategorijo Slovani so šteli tudi Madžare, Litovce, Romune, čeprav to niso. Nemci so imeli v načrtu spraviti Poljake, Ukrajince in Beloruse v podoben položaj, kot so ga imeli črnci v francoskih afriških kolonijah. V svojem načrtu so torej imeli zaslužnjenje slovanskega prebivalstva, kar sto tisoč poljskih otrok pa so dali nemškim parom in družinam v vzgojo in posvojitev. V letu 1941 so nemške sile zajele okoli 2 milijona sovjetskih vojakov, od katerih je v nadaljevanju večina umrla od lakote. Morda manj znano dejstvo je tudi, da so v tem času Nemci izvajali tudi množične sterilizacije prebivalstva (nekateri so bile tudi prostovoljne), s čimer naj bi preprečevali, da bi se v prihodnje »čista« arijska rasa mešala z manj vrednimi rasami.

Romi (v francoskem jeziku se uporablja izraz Cigani) so bili v letih 1940 in 1941 v velikem številu odpeljani v poljsko mesto Lodz. Tudi oni naj bi sodili med t. i. manj vredne rase, političnih razlogov za njihovo pobijanje pa ni bilo. Kljub temu pa jih je veliko umrlo zaradi epidemije tifusa, preostale pa so pobile SS-enote, tako da jih je preživelo bolj malo. Tudi do črncev v Afriki, kjer so imeli nekaj kolonij, so imeli Nemci še pred prvo svetovno vojno slab odnos, precej so jih tudi sterilizirali.

O etapah končne rešitve judovskega vprašanja je spregovoril dr. Georges Bensoussan.

To obdobje lahko delimo na več faz (prva faza 1933–1939, druga faza 1939–1941 in tretja faza 1941–1945).

V prvi fazi (1933–1939) se srečamo z vrsto zakonov oziroma ukrepov o bojkotiranju judovskih trgovin, že od aprila 1933 pa so Jude začeli odpuščati iz vseh javnih služb. Pojavila se je teza o tem, da so Judje kontaminirali nemško družbo in jih je treba iz družbe izločiti. Tako je bilo do leta 1939 izdanih v Nemčiji okoli 400 zakonov, ki so bili usmerjeni proti delovanju Judov in njihove skupnosti. Judje tako zdaj niso več obravnavani kot nemški državljani, pač pa kot »predmet države«. In koga vse so nacisti smatrali za Juda? V definiciji je bilo opredeljeno, da je Jud tisti, katerega stari oče je bil Jud, uvedli pa so tudi kategorijo »mešancev« (mischlinge). Zaradi vseh teh ukrepov je Nemčijo do leta 1937 zapustilo okoli 130.000 Judov, do leta 1939 pa še 140.000. Podoben položaj je bil v Avstriji (od leta 1938 v okviru nemškega rajha), kjer je živel okoli 180.000 Judov in leta 1938 jih je bilo 100.000 pripravljenih takoj zapustiti državo. Zaradi vseh nakopičenih težav z judovskimi begunci je Roosevelt leta 1938 sklical veliko konferenco na to temo v Franciji, ki pa rešitve ni našla. Lahko rečemo, da se je svet za Jude delil na tiste države, kjer niso mogli več živeti, in na tiste, kamor niso mogli iti. Ves svet si je zatiskal oči pred problematiko Judov in njihovo usodo.

Hitler je že leta 1939 govoril o svetovni judovski in boljševistični zaroti, pripravljeni so bili načrti za izselitev vseh Judov iz Nemčije. Po nemškem napadu na Poljsko se je problem za Nemce še povečal. Število Judov se je namreč z okupacijo večjega dela te države še povečalo, Nemci pa so jih začeli zapirati v gete. Leta 1940 se pojavi ideja o tem, da bi vse evropske Jude prepeljali na Madagaskar, vendar zaradi prevlade Velike Britanije na morju to ni bilo izvedljivo. Po Hitlerjevem neuspehu v zračni bitki za Anglijo in potem ko je bilo jasno, da ta ne bo sprejela premirja, se v začetku leta 1941 pojavi teza, da je treba pobiti vse evropske Jude. V času vojskovanja v SZ so Nemci propagirali idejo, da so vsi Judje partizani in kot taki za Nemce zelo nevarni. Oktobra 1941 so bile meje v Evropi dokončno zaprte in Judje niso imeli več kam oditi. Z vstopom ZDA v vojno in z nemško vojno napovedjo tej državi decembra 1941 je bila usoda evropskih Judov zapečaten. Na Poljskem, kamor so deportirali večino od njih, so začeli graditi velika koncentracijska taborišča (prva tri so bila Belzec, Salibor in Treblinka).



Na temo holokavsta je bilo posnetih veliko filmov npr.: Gospod Klein. (Foto: osebni arhiv V. Kunaver.)

V nadaljevanju smo si ogledali še stalno razstavo muzeja Memorial de Shoah in priložnostno razstavo Šport v času nacizma. Zelo zanimiva fotografska gradiva so nas popeljala v čas olimpijskih iger v Berlinu 1936, spoznali pa smo tudi močno povezanost nacistične ideologije s športom. Želja po nemški nadvladi se je namreč kazala tudi na tem, torej športnem področju.

SREDA, 25. APRIL 2012

Širši vidiki genocidov v 20. stoletju in genocid nad Tutsiji v Ruandi nam je predstavila Helene Dumas.



Dr. Helene Dumas med predstavitvijo (Foto: osebni arhiv V. Kunaver.)

Avtorica nam je za iztočnico predstavila širši vidik genocidov 20. stoletja, v katerem je predstavila primerjavo tudi z Izraelci in Palestinci. Hutujci so bili večinoma kmetje, Tutsiji pa so bili pripadniki t. i. višjega sloja. V samo treh mesecih leta 1994 so v genocidu pobili

tri četrtine populacije Tutsijev, največji poboj pa se je zgodil v samo dveh tednih! Ruanda je sicer krščanska, večina prebivalstva je katoliške vere, nekaj je protestantov. Tako Hutujci kot tudi Tutsiji so katoliki, govorijo isti jezik. V predkolonialnih časih so Tutsiji predstavljali elito, aristokracijo. V 19. stoletju je bila Ruanda najprej nemška, potem pa belgijska kolonija. Kraljevina Ruanda je bila pred prihodom Evropejcev dobro organizirana in je imela dobro administracijo. V Ruandi pa so vseeno navzoči zametki rasizma, ki ga sem prinesejo evropski kolonizatorji. Leta 1988 je neki zahodni novinar zapisal, da so Tutsiji neka posebna črnska rasa, ki s preostalimi črnici nimajo nobene zveze, so inteligentni, lepe postave in elegantni. Vendar se na drugi strani že v šestdesetih letih v Ruandi krepi tudi hutujška elita, ki bolj kot Belgijcem nasprotuje Tutsijem. Ko je v začetku šestdesetih let Ruanda postala neodvisna in ko so na parlamentarnih volitvah dobili večino Hutujci, so številni Tutsiji že iskali politično zatočišče v sosednjih državah. Politične zadeve so se v tej pretežno kmetijski državi, ki je živela od pridelave kave, le še zaostrele. V njene notranje zadeve so se vse bolj vmešavali Francozi. Po volitvah 1990 se v državi pojavi gverilsko gibanje, časopisi in radijski mediji pa vse bolj spodbujajo sovraštvo nad Tutsiji. Prav radijski medij je s svojimi enostranskimi in rasistično obarvanimi oddajami v očeh političnih analitikov eden od glavnih krivcev za krvavo državljansko vojno oziroma genocid nad Tutsiji. Po drugi strani pa je Francija pod predsednikom Mitterandom vse bolj krepila svoj vpliv in oboroževala različne gverilske skupine. Po atentatu na ruandskega predsednika so se zadeve le še zaostrele. Umor predsednika so mediji pripisali Tutsijem, sile OZN, ki naj bi skrbale za red, pa so državo zapustile (podobno kot v Srebrenici, BiH). V začetku leta 1994 je prišlo do krvavega obračuna, v katerem je bilo ubitih več kot milijon ljudi, in to na najgrozovitejše načine, s preprostim orožjem in orodjem, tudi v cerkvah.

Po končanem poboj, ki ga štejemo za enega največjih genocidov 20. stoletja, je prišlo do sojenja Hutujcem za masovni genocid. Sodili so več kot 600.000 ljudem, prve obsodbe pa so bile izrečene šele leta 2011. O tej tragični epizodi je bila posneta tudi vrsta filmov, npr.: »Shooting dogs« in »Sometimes in april«.

O zanikanju holokavsta nam je spregovoril dr. Pierre Chretien iz Univerze Sorbona v Parizu. Zanikanje je nova beseda, ki jo v povezavi z genocidom poznamo že od leta 1945. V zadnjem času strokovnjaki govorijo o tem, da so se v 20. stoletju zgodili trije veliki genocidi: armenski, judovski in ruandski. Tisti, ki ta dejanja zanikajo, pa govorijo o tem z različnih vidikov.

1. **Racionalni vidik** – delo strokovnjakov na tem področju ni bilo dobro opravljeno in temelji na napačnih predpostavkah.
2. **Število žrtev** – je močno predimenzionirano, v resnici je bilo mnogo manjše.
3. **Ponovno obtoževanje** – tisti, ki so žrtve, nas spravljajo v položaj žrtev in nas obtožujejo.
4. **Kombinacija vsega naštetega** – obsega različne variante zgoraj izpostavljenega.

Čeprav so se nacisti pred svojim koncem zelo trudili, da bi uničili vse dokaze, jim to ni uspelo. Leta 1948 je neki francoski novinar postavil tezo, da genocida ni bilo in da so si vse skupaj Judje izmislili, da bi prišli do svoje države. Leta 1979 je neki drug francoski literat postavil vprašanje, ali so bile v Auswitu sploh plinske celice. Zanikovalci holokavsta pa se največkrat ukvarjajo s številko 6 milijonov. Ali je to sploh mogoče? Ali so imeli nacisti sploh dovolj kapacitet za kaj takega? Zanimivo je, da se po 70 letih od konca nacizma celo med nekaterimi univerzitetnimi strokovnjaki pojavljajo taka vprašanja. Danes pa se zanikanje holokavsta najbolj pogosto pojavlja na internetu. Če odtipkate geslo »Shoah«, se pojavi več zadetkov, ki to zanikajo, kot tistih, ki to potrjujejo.

Zanikanje armenskega genocida je druga zgodba, saj se zanikanje odvija s strani države. Ko so Turki po berlinskem kongresu izgubili veliko večino svojih posesti v Evropi, so toliko bolj želeli zadržati azijske posesti. Genocid nad Armenci se je dogajal v letih 1914–1918, vendar so ga prva leta po prvi svetovni vojni Turki skušali zanikati. Za številne smrtno žrtve med Armenci so iskali vse vrste drugih vzrokov: kolera, težko življenje, mraz, kriminalne združbe ipd. Že leta 1987 je tedanja EGS pozvala Turčijo, naj za vključitev v to

skupnost prizna genocid nad Armenci. Kot nam je znano, se to do danes še ni zgodilo. S priznavanjem genocida nad Indijanci pa imajo hude težave tudi ZDA, saj Kongres vztrajno zavrača to temo.

Naslednji predavatelj, Claude Sangers, Memorial de Shoah iz Pariza, nam je spregovoril o genocidu nad Romi. V Franciji se za Rome uporablja splošno uveljavljen termin Cigani (les Tsigannes, tudi les Gitanes), ki je v uporabi med ljudmi že vse od 19. stoletja. In vendar, danes tudi v Franciji vse bolj uporabljajo termin Romi, vsebina, ki se nanaša na genocid nad Romi v času druge svetovne vojne, pa je tudi obvezna tema šolskega kurikula. Pred drugo svetovno vojno naj bi po podatkih živelo v Evropi okoli milijon Romov, večinoma so imeli državljanstva tistih držav, v katerih so bivali. Tudi veroizpovedi so bili različnih, odvisno od lokalnega okolja. Po eni od teorij naj bi izhajali iz Indije, od koder so med 13. in 14. stoletjem prišli v sredozemski prostor. Danes jih je okoli 2,5 milijona, največ v Evropi jih živi v Romuniji, okoli 300 do 400.000 pa tudi v Franciji. Med ljudmi še vedno prevladujejo negativni stereotipi glede Romov. V času druge svetovne vojne so na Romih delali medicinske poskuse (dr. Mengele v Auswitzu), veliko jih je umrlo zaradi bolezni in podhranjenosti, niso pa jih morili v plinskih celicah. V nadaljevanju smo si ogledali tudi precej dokumentov in v delavnicah z njimi tudi delali.

ČETRTEK, 26. APRIL 2012

Že zjutraj smo se razdelili na več skupin. Sam sem se pridružil delavnici, ki jo je vodila Barbara Mellul, pedagoška svetovalka iz muzeja Shoah v Parizu. Naslov njene delavnice je bil »Kako približati holokavst otrokom, starim med 10 in 14 let?«. Ena od možnosti je ogled filmov (Schindlerjev seznam, Pianist, Deček v črtasti pižami). Vendar sam ogled filmov ni dovolj. Otroke je treba na te predstave dobro pripraviti, v njih je treba zbuditi čustva, v njih zbuditi zanimanje za dokumente. Pri poučevanju zgodovine holokavsta je dobro uporabljati tudi glasbo judovskih skladateljev izpred druge svetovne vojne (Roman Vishniac). Predstavljena nam je bila tudi interaktivna igra, dostopna na spletu »**Le grenier de Sarah**«, v kateri lahko otroci odkrivajo življenje in usode svojih vrstnikov (tudi Ane Frank). Na tej spletni strani lahko otroci odkrivajo vrsto dokumentov, prek interaktivnih zemljevidov sledijo njihovim potem in usodam. Vse zgodbe so narejene tako, da jih lahko spremljamo po korakih, in so kombinacija risane filma in dokumentarnega gradiva. Na podlagi tega je možno pripraviti tudi številne druge aktivnosti za otroke, na primer igro vlog.

Spletna stran »**Le grenier de Sarah**« je na voljo v francoskem in angleškem jeziku, razmišljajo pa tudi, da bi jo prevedli še v nekatere druge evropske jezike.

Zaključno konferenco seminarja je vodil Georges Bensoussan, zgodovinar in urednik revije Zgodovina Holokavsta (Histoire de la Shoah). Zanimiv avtor, med drugim je napisal tudi knjigo o nastanku države Izrael.

Dr. Bensoussan je svoje izvajanje začel s tem, da gre za izjemno težko obdobje, ki je prepleteno z usodo 6 milijonov žrtev. Zanimivo je, da se je holokavst zgodil potem, ko je po francoski revoluciji (1789) večina evropskih držav Jude že integrirala v svojo družbo. Pravimo, da je strah spremljevalec genocida, postavlja pa se vprašanje: Je bilo mar naciste strah Judov? Je morda ta strah povzročil strahoten zločin? In, zakaj se danes, po skoraj 70 letih še vedno ukvarjamo s temi problemi, s to tematiko? Morda prav zato, ker se še danes, v 21. stoletju, dogajajo množični poboji. Pri holokavstu gre za kulturno in civilizacijsko dobro, ki je bilo porušeno. In vendar, če poznaš enega ali dva človeka, ki sta ti blizu, potem te njuna smrt prizadene, če pa jih umre milijon, potem smo do tega precej bolj indiferentni. V Belzecu je bilo ubitih 450.000 ljudi, pobegniti pa je uspelo le štirim ...

Postavlja se tudi vprašanje, ali je minuta molka ob 27. januarju, dnevu spomina na holokavst, res prava pot, da bi mladim približali to tragedijo. Ustvarjanje nekega obreda se lahko spreobrne v svoje nasprotje, mladi take zadeve zelo radi zavračajo.

In kaj, če potegnemo vzporednico s komunističnim nasiljem nad drugače mislečimi? V sovjetskih gulagih je pristalo 12 milijonov ljudi, umrlo jih je 1 milijon. Torej primerjava kljub vsemu ne zdrži. Kdo pa je kriv za vse te vojne zločine? Med nacisti verjetno najbolj

Heydrich, šef gestapa, verjetno precej bolj kot komandanti taborišč. In, med teoretiki, ki so si zamislili iztrebljenje Judov, je izjemno veliko zelo inteligentnih ljudi, med njimi najdemo tudi več doktorjev znanosti. In zdaj se nam postavi še eno vprašanje: Zakaj so sploh pobijali Jude? Je šlo morda za denar, za ozemlje, za religiozne razloge? Ali je šlo samo za ideološki princip? Judje so se namreč v stoletjih razširili po vsej Evropi in v tem so nacisti videli grožnjo.

V Franciji je bilo med drugo svetovno vojno 60.000 političnih zapornikov. 60 % se jih po vojni vrne na svoje domove. Od Judov se jih na svoje domove vrne le 2,5 do 3 %. Med 6 milijoni Judov, ki so bili pobiti, je 1,5 milijona tistih, ki so mlajši od 15 let.

Danes se o holokavstu govori veliko, razlogi za to pa so različni. Sistematične raziskave holokavsta so se začele pred dobrimi 30 leti. Na to temo je napisanega že zelo veliko, tudi širša javnost in šolska mladina ima o tej problematiki veliko več podatkov. Pa vendarle, problem današnjega časa je tudi v tem, da se imamo mi, torej evropska civilizacija, danes za otroke svetlobe, vse preostale pa preziramo (npr.: pripadnike islamske veroizpovedi, za katere marsikje prevladuje enačaj, da so verski fanatiki), in to le zato, ker ne mislijo in ne delujejo tako kot mi. Danes, na pragu 21. stoletja opazamo porast antisemitskih gibanj, ne le v Franciji, pač pa tudi drugje, npr.: na vzhodu Evrope, v Rusiji. Zanimivo je, da sta se leta 1948 ob prizadevanjih za nastanek judovske države, Izraela, najbolj angažirali Francija in Sovjetska zveza, ne pa tudi Velika Britanija in ZDA. Zgodovina judovskega naroda je seveda mnogo več, kot zgodovina 20. stoletja in zgodovina holokavsta. Traja namreč že več tisočletij. Holokavst je le rezultat rasistične ideologije nacistične Nemčije.

Danes veliko govorimo o človečnosti, ki pomeni med drugim tudi to, da moramo zaščititi šibke. Čas holokavsta ali šoe pa je postavil načelo, ko ljudi delimo na tiste, ki lahko živijo, in na tiste, ki ne smejo živeti. In v tem je vsa tragedija te zgodovinske etape.



Pogovor s pričo holokavsta, dr. Bernalom (Foto: osebni arhiv V. Kunaver.)

Ob koncu seminarja smo imeli še zanimiv pogovor s pričo holokavsta. O svoji mladosti in izkušnji s holokavstom nam je govoril dr. Henri Berlant. Njegova pretresljiva izpoved o bivanju v taborišču Auschwitz in o tem, kako mu je uspelo ubežati smrti, se nas je zelo dotaknila. Gospod je namreč kljub visoki starosti pokazal, da spomin na čase, preživete v koncentracijskem taborišču, ostaja globoko v njem, pa vendar si je po končani vojni uspel zgraditi kariero (postal je zdravnik) in družino, ki je v Franciji zelo uspela.

Seminar Memorial de Shoah je bil nedvomno zelo zanimiv in mi je, kljub temu da sem se že udeležil podobnega izobraževanja na to temo v Yad Vashemu, prinesel kar nekaj novih spoznanj. Pomagal mi je osvetliti evropski, v tem primeru francoski pogled na problematiko holokavsta. Številne teze in razmišljanja francoskih strokovnjakov so v meni spodbudili zanimanje za drugačen pogled in razmislek, kako bi kaj od tega lahko koristno uporabili v našem šolskem prostoru. Prav gotovo je dela na tem področju še veliko, saj, kot je razvidno iz tega poročila, ne gre samo za holokavst in Jude, pač pa tudi za vse druge oblike genocidov, ki pomenijo nevarnost za današnji čas. In prav mladim je tovrstno tematiko treba natančno predstaviti in nanjo opozoriti, da se bodo zavedali, kako strahotne posledice lahko prinese izkrivljena ideologija.

Vojko Kunaver